

GÜNEŞ DOĞUDAN BATAR

“göçtü kervan kaldık dağlar başında”

ROMAN

Caner Çaylak

YAYIN NU: 1592

EDEBÎ ESERLER: 832

T.C. KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI

SERTİFİKA NUMARASI: 16267

ISBN: 978-625-408-003-6

www.otuken.com.tr

otuken@otuken.com.tr

ÖTÜKEN NEŞRİYAT A.Ş.®

İstiklâl Cad. Ankara Han 65/3 • 34433 Beyoğlu-İstanbul

Tel: (0212) 251 03 50 • (0212) 293 88 71 - Faks: (0212) 251 00 12

Editör: Göktürk Ömer Çakır

Son Okuma: Yağmur Yıldırım Bayrakçı

Kapak Tasarımı: Ceyhun Durmaz

Dizgi-Tertip: Damla Acar

Kapak Baskısı: Pelikan Basım

Baskı: İmak Ofset Basım Yayın San. ve Tic. Ltd. Şti.

Sertifika Numarası: 12531 Tel: (0212) 444 62 18

Kitabın bütün yayın hakları Ötüken Neşriyat A.Ş.'ye aittir. Yayınevinden yazılı izin alınmadan, kaynağın açıkça belirtildiği akademik çalışmalar ve tanıtım faaliyetleri haricinde, kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz; hiçbir matbu ve dijital ortamda kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

Caner aylak: 1982 yılında İZmir’de doğdu. Konak Motor Meslek Lisesi Gemi Makinaları ve Atatürk Üniversitesi Kimya Mühendisliği bölümlerinden mezun oldu. 2004 yılı Malatya Belediyesi Kemal Sunal, 2007 yılı Akşehir Nasreddin Hoca, 2008 yılı Ümraniye Belediyesi, 2008 yılı Çorum Gazeteciler Cemiyeti, 2013 yılı Gönen Belediyesi Ömer Seyfettin öykü yarışmalarında birincilik, 2014 Avrasya Yazarlar Birlięi Kaşgarlı Mahmud Öykü Yarışması Türkiye etabında üçüncülük ve 2017 Kayseri Büyükşehir Belediyesi Emir Kalkan Hikâye Yarışması’nda ikincilik ödülleri kazandı. Boğaziçi Üniversitesi Yönetmenlik Kursu ve ESKADER Senaryo kurslarını tamamladı. Daha önce Ötüken Neşriyat’tan *Semud’un Torunları* (2019) adlı hikâye kitabı çıktı ve yazar bu kitapla, ESKADER 2019 Öykü Ödülü’nü aldı. Caner aylak, evli ve Tarık Buęra ile Oęuz Kaęan adlarında iki oğlu var.

1914 Ağustos, Erzurum

Sabah namazı vaktiydi. Bir kartal çılgığı duyuldu. Perde perde yankılanarak yükseldi. Pencereye koştu Yıldız.

Muzaffer bir kumandan gibi kolunda kartalla dışarıya çıkmıştı Ebulkasım. Gözleri kapalı duran kartalın başlığını çıkardı. Kolunda kartalla mağrur bir fatih gibi duruyordu. Gerilmiş bir yay gibiydi. Kolunu kaldırdı ve savurdu kartalı. Kanat çırpıp havalanan ve gökyüzünde süzülen kartalı izlerken mehabetli bir tavrı vardı. Başını kaldırdı, bakışlarını uzaklaştırıp derinleştirdi. Hiç kimsenin erişemeyeceği bir yerini gökyüzünün, avucunun içi gibi izlemeye başladı. Bir büyüye tutulmuş gibi geçti dakikalar Yıldız için. Gökyüzünde gezdirdiği bakışlarını birdenbire indirip Yıldız'a baktı. Göz göze geldiler. Utanarak başını eğdi. Perdeyi çekip dizlerinin üstünde durduğu divana çöktü. İçeriye baktı korkuyla. Annesine yakalanmaktan korkuyordu. Keskin ışığını duydu Ebulkasım'ın. Kartalı geri çağırılmıştı. Kartal ile birlikte sanki Yıldız'ı da koluna konmaya davet etmişti.

Vahşi bir hayvanın tek bir ıslıkla geri gelip koluna konuşu yok muydu Ebulkasım'ın, Yıldız'ı ulaşılamaz hayranlıklara sürüklüyordu. Yüreğini ve aklını itaatkâr bir tebaaya dönüştürüyordu.

Evlerini ortak bir bahçe duvarı ayırıyordu. Yıldız'ın uyuduğu oda ve Ebulkasım'ın kartalı beslediği karanlık oda ortak bahçe duvarına bakıyordu.

Kartalın başlığını takip karanlık odaya koydu. Dışarıya çıktığı sırada bir kez daha göz göze geldiler. Yıldız korku ve

utançla bir kez daha geri kaçtı. Perdeyi çekip divana oturdu. Yanaklarına dokundu. Ateş basmıştı. Göğsü çarpıyordu. Elini göğsüne bastırdı. Zapt etmek ister gibi kalbini, birkaç dakika öylece kaldı. Dayanamadı. Perdeyi açmadan göz ucuyla bir daha baktı. Gitmişti Ebulkasım.

Her sabah bu duvarın himayesinde başlıyordu gün.

İlk ışıklar doluyordu evlere. Bir nakkaş itinasıyla hazırlamıştı annesi sofrayı. Ekmek buğusu, sabah ışığı, kuş cıvıltısı, kekik kokusu, tebessüm, emek, gayret ve şükür koymuştu sofraya.

Babasının gür sesi duyuldu dışarıdan:

-Sofra hazır mı?

Mesleğinden gelen bir alışkanlıktı sokakta bağırarak Kürkcü Osman için. Sokakta bağırıp evlerin içindekilere sesini duyurabilmek bir meslek becerisiydi. Uzun yıllar boyunca sokak sokak gezerek kürk, kalpak, ceket, mest, yemeni ve kevel tamir etmişti. Zanaatini oğlu Ebulkasım'a devrettikten sonra kenara çekilmişti. Hatırlı dostları için çalışıyordu sadece.

Sabah çorbasını içerken Ebulkasım'a tembihledi:

-Pazarda mazi bulursan kaçırma. Halil'in kestiği koyunun derisini tabaklayıp kevel yapacağım.

Pazara gitmek için dışarıya çıktığı sırada bir kez daha karşılaştı Yıldız'la. Evlerinin önünü süpürüyordu. Sabah güneşinin hassas itinası içindeyken Yıldız, bir anda utançtan kızardı yanakları. Bir lahzalık bir fark, kusursuz bir tevafuk ile güllere boğuldu. Tuhaf bir heyecan, titrek bir sıcaklık ile utangaç pembelere boğuldu beyaz teni Yıldız'ın.

Kuşlar geçti üzerlerinden. Bakışlarını kaçırdılar birbirlerinden.

Bu hep böyle oluyordu. Yere eğerek kendisinden kaçırıldığı bakışları Yıldız'ın, güneş batana kadar baktığı her yerde beliriyordu Ebulkasım'ın.

Köyün üstündeki, Dumlu Dağı'nın eteğindeki yol bir kerwan halini almıştı. Kağnılar, insanlar ve at arabalarından oluşan bir kervan.

Sazlığın sularından etkilenmeyen yol sol tarafta ve Dumlu Dağı'nın eteğindeydi. Sazlık sağ taraftaydı. Billur bir ayna gibi parıltıyordu suları sazlığın. Üzerinde uçuşan binlerce kuşun aksini dürüst bir ayna gibi rengârenk yansıtıyordu.

Bu hep böyle oluyordu. Birkaç bin kuş ovayı ve sazlığı işgale yelteniyordu her sabah. Rengârenk bir gayret ile cömert bir ahenk ile kanatlarından yansıyan ışık zerrecikleri ile gökyüzünü süslüyorlardı. Göğü ilmek ilmek işlemek niyeti ile turna sürüleri nazenin iplikler gibi uçuyorlardı. Altın renkli ispinozlar bahçelerdeki incir ağaçlarına konup kalkıyordu. İbibikler, balarısı kuşları, toygarlar, üveyikler göğşe saçılmış boncuklar gibi dönüp duruyorlardı. Ardıçlar, sinekyutan kuşları, kuyruksallayanlar ve kızilkuyruklar. Ova büyük bir evdi sanki bu saatlerde. Açık kalmış bir perdenin rüzgârda savruluşu gibi etrafları sürekli kuşlarla dalgalanıyordu. Cıvıl cıvıl bir işgale uğramıştı ova. Kağnıların ardı sıra uçan toy kuşları, sazlıkların arasında kuluçkaya yatmış olan karatavuklar, su kenarında bütün günahlardan azade bir tavır takınan pelikanlar, balıkçılar ve gelinlik çağdaki kuğular ihtilal yapıp idareyi ele almışlardı. Tüm yurttan bir ferman yayınlayıp üzülme, kederlenme, hüznlenme ve hatta birkaç dakikalığına düşüncelere dalıp

gitmeyi dahi yasaklamışlardı. Asma kuşları, baştankaralar, balarısı kuşları, emircikler, üveyikler, toygarlar tüylerindeki renkleri güneşten aldığı ışıkla yansıtarak, dağıtarak, gözleri kamaştırarak asayişî sağlamakta görevli kolluk güçleriydi.

Bu kuşlar ülkesindeki medeniyete kayıtsız kalan leylekler, evlerin bacasında bağımsızlık ilan etmişçesine umursamaz bir tavırdaydılar. Bütün sazlıktan, bu cümbüşten kaçmış da evlerin asıl sahipleriymiş gibi kendilerinden emin bir sessizlikle tünemişlerdi çatılara.

Şehre yaklaştıkça kabile büyüdü. Evlerden, hanlardan, dükânlardan, çarşılarından, medreselerden katılanlarla birlikte Kumludere boyunca yürüdüler. Debbağhaneleri geçip Habıbbaba Türbesi'ne ulaştılar. Sağa dönen yolu izleyerek Gürcükapı'ya ulaştılar.

Pazar Gürcükapı meydanını ve ara sokakları da içine alarak gitgide genişlemişti. Çay, şeker, sabun, kumaş, kahve, çarık, başlık, içlik ve süs eşyaları gibi ihracat ürünleri bir tarafta, ova köylerinden gelen sazlık ürünleri de bir taraftaydı. Kalemlik saz kamışı, külhanlık saz kamışı, eğitilmiş avcı kuş, eti yenebilen kuş, incesaz ürünü sepetler, kaval- lar, sazlıktan toplanan kuş yumurtaları, kartal pençesinden sedef kakmalı, gümüş işlemeli kolye satanlar bir taraftaydı.

Pazar her zamanki deveranının içinde kabarıp kabarıp sönüyordu. Pazarda gidip gelen insanlar yerden toz toprak kaldırıyor, hınzır güneş oyunlar oynayan bir çocuk gibi yükselen bu tozların arasına girip çıkıyor, kırılıp dağılıyor, pazarcılardan tütün dumanları yükseliyor, çığırtkanların sesleri, bakırcıların çekiç dövme sesleri, canlı kuşların ötüşleri, han ahırlarındaki atların kişnemeleri birbirine karışıyor, arada asabı bozuk bir esinti çıkıp geliyor, ışıkları,

tozları, dumanları ve sesleri harmanlıyor, tortop edip pazarın ortasına bir bereket yumağı halinde atıp kaçıyor.

Kafesler içinde keklikler ve bıldırcınlar ötüyordu. Aydınlik yüzlü medrese talebeleri ve mütevekkil ihtiyarlar dolaşıyordu. Yorgun hamallar bir köşede kan ter içinde iri parmaklarıyla tütün sarıyordu. Bakırcıların sesi bir musiki gibi ahenkle işliyor, çığırtkan sesleri birbirleriyle yarışıyor.

Sarrafların gelişini bekliyordu. Yıldız için bir hediye almaya niyetlenmişti.

Ebulkasım'ın pazardaki yeri bir âşık kahvesinin önünde, bir saz kamışı satıcısıyla, bir bakırcının ortasındaydı. Karşı sırada lahana, pancar ve patates satanlar vardı. Bu yer de tıpkı mesleği gibi babasından yadigârdı. Sabavette pazara geldiği günlerde akşam olunca köye dönmez, babasıyla birlikte bu kahvede yapılacak âşık atışmalarını beklerdi. Geceyi bir handa geçirip sabah dönerlerdi köye. Handa kaldığı geceler Ebulkasım için büyümlü zamanlardı. Âşık atışmalarında çocuk aklıyla ezberlediği türkülerini içi sıra tekrarlayarak uyuyakalırdı.

Güneş kuşluk yerine yükselmişti. İnsanlar yavaş yavaş gelmeye başlamışlardı. Pazarın diğer ucundaki iki katlı handan ecnebi seyyah ile Türk zabitanın çıktığını gördü Ebulkasım. Tezgâhlarda satılanlara baka baka ilerliyordu ecnebi seyyah. Bir yandan da zabitle konuşuyordu. Kuş bilginiydi seyyah. Sazlık köylerinden birinde bir çadır kurmuş, haftalarca kalmıştı. Sazlıktaki kuşları gözlemleyip isimlerini tek tek yazmış, resimlerini çizmiş, beslenme, yavrulama, avlanma ve yuva yapmalarını incelemiş, sayılarını hesaplamıştı. Pazarda herkes tarafından tanınır olmuştu. Her hafta pazara çıkar, alışveriş yapardı. Geçen hafta Ebulkasım'dan bir su samuru kürkü istemişti. Handan çıktığında Ebulkasım'ı arar gibiydi bakışları. Uzaktan göz göze geldiler. Yanına gelince ecnebi lisanında bir şeyler sordu. Yanındaki Türk zabitan tercüme etti:

-Su samuru kürkünün hazır olup olmadığını soruyor.
“Hazır,” deyip çantasından çıkarıp verdi Ebulkasım.

Ecnebi seyyahın yüzü sevinçle ışıldadı. Herhangi bir pazarlık yapmadan ücreti ödedi.

Koyun derisinden yaptığı mestleri ve yelekleri çantasından çıkarıp tezgâha sıraladı Ebulkasım.

İstanbullu bir tüccar yanında bir hamalla Ebulkasım’ın solundaki saz kamışı tezgâhına geldi. Kalemlik kamış için uzun uzun pazarlık yaptıktan sonra tezgâhtaki bütün kamışları satın aldı. Hamalın sırtına yükleyip parasını verdi. Pazardaki herkes artık öğrenmişti, bütün Osmanlı yurdunun medreselerine, mekteplerine, devlet dairelerine kalem buradan gidiyordu. En makbul kamış burada yetişiyordu.

Tebrizli mazı tüccarları tezgâhlarını yeni yeni seriyordu.

Tabaklanmamış tavşan ve tilki derilerinin pazara gelmesini bekliyordu Ebulkasım.

Demirci Sabri torunu Ali ile birlikte geldi. Torununa göre bir deri başlık arıyordu. Babasıyla yakın ahablığı vardı Demirci’nin. Sokak sokak dolaşıp deri tamir ettiği zamanlarda babasını dükkânında uzun saatler boyunca misafir ederdi.

Öğleye doğru Ebulkasım bütün tezgâhları tek tek do-laştı. En sonunda Yıldız’a yakışan bir hediye buldu. Alıp bir bez mendile sardı, cebine koydu gülümseyerek. Sabah namazı vaktinde kimseye görünmeden verip bir mim koyacaktı Yıldız’ın gönlüne.

Tezgâhına geri dönerken pazarın ucundan iki atlı askerın çıkıp geldiğini gördü. Birinin elinde yuvarlanmış bir kâğıt vardı. Pazardakiler bu iki askeri ilk başta umursamadılar. Askerler Ebulkasım’ın yanında attan indi. Âşık kahvesine girmeden önce pazara doğru bağırdı bir tanesi:

-Ey ahali toplanın! Padişah efendimizin fermanı vardır!

Pazardaki herkes elindeki işi bırakıp askerlerin ardından kahveye yöneldi.

Kahvenin bir köşesinde ihtiyarlar bastonuna dayanarak konuşuyor, bir başka köşede Tebrizli tüccarların uşakları uyukluyordu. Askerlerin içeriye girmesiyle toparlanıp dikkat kesildiler. Askerlerden biri elindeki yuvarlanmış kâğıdı açtı. Cebinden dört tane çivi çıkardı. Kahveciden bir çekiç istedi. Kâğıdı dört köşesinden duvara çiviledi. Duvara asıldığı fermanı okuryazar olmayanlar için bir kere de yüksek sesle okudu:

-Seferberlik ilan edildi! Eli silah tutan herkes silah başına toplansın!

Yazının üstünde çapraz duran iki bayrak vardı. Altında da toplar ve tüfekler çatılmıştı.

Askerler geldikleri gibi aceleyle, kahveye doluşan ve bir açıklama bekler gibi bakan insanların arasından çıkıp gittiler. İnsanlar bir süre duvardaki kâğıttan gözlerini ayırmadı. Bir süre, mutlaka bir akıl veren olur umuduyla birbirlerine baktılar. Birkaç hükümsüz mırıltı yükseldi duvar dibindeki ihtiyarlardan. Fakat hiç kimse şimdi ne olacağını, şimdi ne yapması gerektiğini bilmiyordu. Bir huzursuzluk peyda olmuştu. Doksan Üç Harbi'nin kötü hatıraları canlanmıştı herkesin zihninde.

Askerler gittikten sonra pazardaki yerine dönmüş olsa da içinde bir şeylerin kırıldığını hissediyordu Ebulkasım. Yıldız için aldığı hediyeyi çıkarıp baktı. İçini bir beyhudedelik hissi sardı. Bu hediyeyi alırken niyetlendiği şeyden vazgeçmek zorundaydı. Gözlerinin kenarında karamsar bir kırışıklık belirmişti.

Tezgâhını topladı. Kimseye selam vermeden çıkıp gitti pazardan. Pazara gelirken yanında getirdiği neşe, askerlerin çamur sıvalı duvara çaktığı çivilerin altında kalmıştı.

İkinci vaktine doğru evine ulaştı. Babası camideydi. Annesi bahçedeki kazanda çamaşırları kaynatıyordu. Öğlunun bu saatte gelişine şaşırды. Her zaman tamir edilecek kıyafetlerle dolu olan çuvalı da boştu. Kaynayan kazanın

buharları ve ocağın dumanları arasından endişeli gözlerle baktı oğluna. Ayağa kalktı.

-Hayırdır oğlum, bir aksilik mi var? Neden erken geldin pazardan?

-Sancak açılmış... Seferberlik ilan edilmiş...

Gelecek günlerin endişesini annesinin kaşlarının kıvrımında gördü Ebulkasım.

Yaz gecesı sazlığın üstünü ve evlerin içini bütün güzelliğiyle kaplamıştı. Hafif bir rüzgâr esiyordu. Yapraklar hısrıdıyor, gece kuşları sazlık sularıyla oynaşuyordu. Annesi yatağında oturmuş, elini yanağına koymuş uykusuz gözlerle karanlığın içine bakuyordu. Babası pencere ardındaki divanda oturmuş, arka arkaya tütün sarıp içiyordu. Bir yandan öksürüyordu. Ebulkasım ise bahçedeki dut ağacının dibinde bir tabureye oturmuştu. Düşünüyordu. Son gecesiydi bu evde. Sabah yola çıkıp silah altına girecekti. Gecenin karanlığı bir boşluğa dönmüş gibiydi.

Seferberlikte ve sonrasında neler olacağını düşündükçe bir belirsizlik hissine kapılıyordu. Sahipsiz ve gayesiz hissediyordu kendisini. Yalnızlaşıyordu. Neler olabileceğini kestirmeye çalıştıkça bütün uğraşlar beyhudeleşiyordu. Güçsüzleşiyordu. Gecenin bütün bu karanlığı sırtına yükleniyormuş gibi omuzları düşüyor, elleri gevşiyordu. Bitkinleşiyordu.

Annesinin ve babasının uyumadığını biliyordu. Yıldız'ın uyumadığını biliyordu. Seferberlik haberi hanelere ulaşmıştı. Yere eğilmiş başını kaldırdı. Yıldız'ın karanlıklar içindeki evine baktı. Bir perdenin aralandığını, hafif bir gölgenin kendisine baktığını görebiliyordu.

Direnci kırılıyordu. Güneşin birkaç dakikalığına ve sadece bu bahçeye doğmasını istedi bir an. Bir anlığına Yıl-

dız'ın güzel yüzüne, gülümseyişine bakmak istedi. Oradaydı. Fakat bir gölge halindeydi.

Karanlığın içinde gitgide siliniyordu, yitip gidiyordu beklentileri. Savruluyordu. Zihnini toparlayamıyordu. Geride bırakacağı şeylerin azabı içini daraltıyordu. Rüzgâr yetmiyordu. Hükümsüzleşiyordu. Hayatına başkaları yön veriyordu.

Yıldız'ın perdesi hâlâ aralık duruyordu.

Kalktı. Tulumbadan su çekti. Abdest aldı. Sular cam kırıkları gibi düşüp dağıldı, gecenin içine doğru parçalandı. Cetekini çıkarıp sırtından dut ağacının altında kibleye doğru serdi. Yatsı namazına durdu.

Sabah namazı vaktiydi. Bir kartal çılgılığı duyuldu. Pencereye koştı Yıldız. Ebulkasım gelmişti. Her zamankinden daha erken bir vakitteydi. Baş eğik, omuzları düşüktü. Gerilmiş bir yay gibi duruşu yoktu. Kolundaki kartalı mağrur bir fatih gibi göğe doğru kaldırışı yoktu.

Kartalın başlığını çıkardı, göğe savurdu. Bir iki kanat çırpıştan ve çılgınlardan sonra göğe yükseldi. Kartalın ardından başını kaldırışı, göğe bakışı yoktu. Başını yere eğdi. Ön kapıya doğru yürüdü. Yerde duran heybesini sırtladı. Dönüp tekrar Yıldız'a baktı. Sabaha dek ağlamış gözlerine baktı Yıldız'ın. Elini cebine götürdü. Hediyesini vermek istedi. Vazgeçti. Karanlık gölgeler içinde tekrar göz göze geldiler. Başını eğip tekrar yürüdü. Kapıda bekleyen anne ve babasının ellerini öptü. Garip bir hüznle sökülmeyle başlayan gecenin içine doğru sürdü atını.

Perde gerisinde, divanın üstünde kaldı Yıldız. Başını önüne eğdi. İçinde bir şeyler kırılmıştı. Yabancı olduğu bir hisle karşı karşıya kaldı. Kıpırdamaya korktu. Solgun aydınlığın sökülmesini bekledi. Ürkek bir yavru kuşun sonbaharla ilk tanışması gibiydi.

Göç edip gidenlerin ardında tedirgin bir tenhalık kaldı.
Ebulkasım'dan geriye bir kartal çığlığı kaldı.
Ziyasını yitirmiş birkaç bin yıldız gökyüzünde asılı kal-
dı.

*1914 Ağustos, İstanbul
Yaz akşamındaki hayıt kokusu*

Pencere açıktı. Yaz gecesinin serinliği doluyordu içeriye. Uysal bir esinti, hıştırtılarıyla birlikte hayıt ağacının kokusunu da taşıyıp getiriyordu. Ruhu hafifleten bir akşamdı. Fakat bu hafiflik, insanı tatlı düşüncelere sevk eden, elinden tutup eşlik eden, en tatlı hatıraları sanki yeniden sahip olmuşçasına gözler önüne getiren bu yaz akşamı, dışarıdakiler içindi. Diğer insanlar içindi. İçeride bir başka mevsim yaşıyordu. Tabip Binbaşı Celal Bey kapıya yakın duran her zamanki koltuğunda gazete okuyordu. Seferberlik çalışmaları ve Avrupa devletlerinin bitmez tükenmez hırsını yazıyordu gazete. İki cümle arasında, bir nokta boşluğunda bakışlarını kaldırıp eşi Hülya Hanım'a bakıyordu. Açık duran pencerenin önünde oturmuş beyaz gömleğine kırmızı bir çiçek işliyordu.

Uysal bir esinti içeriye hayıt ağacınıniki ile birlikte Hülya Hanım'ın da kokusunu taşıyıp getiriyordu. Başını yere eğmişti Hülya Hanım. Çenesi, dudakları, burnu, göz kapakları ve kirpikleri yere eğikti. Konuşmaya, gülmeye, şefkat göstermeye dair hiçbir belirti yoktu yüzünde. Öpücüklerin hafızası olan yanaklarında, sözcüklerin sırrını saklayan dudaklarında, gülücüklere anlam kazandıran kaşlarında hiçbir gayret yoktu. Sanki hiç konuşmayacak, hiç gülmeyecek gibiydi. Belki de en vahimi, bir daha kakhaha atmamaya ant içmiş kararlı bir donukluk vardı yüzünde. Bir vakitler başını geriye atıp kakhaha atarken burnunun

aldığı kavis ve dudaklarının saçtığı neşe Celal Bey'i mest ederdi. Bu kendinden geçiş ve mest oluş aylar öncesi içindi. Celal Bey'in kalp rahatsızlığı geçirdiği günlerden beri aylardır bir defa dahi gülmemişti Hülya Hanım. Çıkacağı söylenen o kaçınılmaz umumi harp sanki Hülya Hanım'ın zihninde başlamıştı bile. Durgunluğunu Sarıyer'deki annesinin hastalığına bağlıyordu sorulunca. Fakat Celal Bey bir hekimdi. Yalan söyleyen insanın hareketlerini, sesinin rengini, dudaklarının telaşını, göz bebeklerinin ezilişini sezebiliyordu.

Pencere açıldı, hayıt kokusuyla birlikte çocuk sesleri de taşınıyordu içeriye. Yaz akşamlarında dışarıdan gelen çocuk sesleri, her sonbaharda uyanan şüpheleri ilkbaharda bertaraf eden umutlar gibiydi. Deniz fenerleriydi. Geleceğe güvence veren bağımsızlık bildirisi gibiydiler. Fakat bu sesler bu anlamları dışarıdaki insanlar için taşıyordu. Celal Bey ve Hülya Hanım'ın çocukları olmamıştı. Anne olamamış bir kadının sevgisiz soğukluğu, baba olamamış bir erkeğin eksiklik hissi yıllardır evlerinin ortasında muhayyel bir varlık gibi dolaşıp duruyor ve her şeye yön veriyordu.

Celal Bey'in gözleri gazetede ki Avrupa haritasına dalıp gitmiş olsa da aklı başka yerlerde geziniyordu. Hülya Hanım'ın yerinden kalkıp yanına geldiğini, kendisine bir mektup uzattığını ancak seslendiğinde fark etmişti:

-Annemin durumu ağırlaşmış. Sarıyer'e gitmem gerekiyor.

Alıp okudu mektubu Celal Bey. Sarıyer'den evvelce gönderilmiş olan mektuplardakinden farklı bir el yazısı gözüne çarptı. Tutarsız "vav"lar, acemi "nun"lar, titrek "cim"ler gördü yazıda.

-Kim yazmış bu mektubu, kimin el yazısı bu?

-Bilmiyorum, komşulardan bir talebeye yazdırmışlar sanırım.

Açık pencereden giren rüzgâr Celal Bey'in sırtına bir

şüphe, ayaklarına güvensizlik getiriyor. Mektubu Hülya Hanım'a geri uzatıyor.

Kalkıp pencereyi kapatırken;

-Geçmiş olsun dileklerimi ilet, dedi.

Celal Bey bakteriyolog idi. Demirkapı kışlasında görev yapıyordu. Uzun zamandır mesaisini dizanteri salgını üzerinde çalışarak geçiriyordu. Hülya Hanım'ın Sarıyer'e gidişinin ikinci günündeydi. Kendisine Balıkesir'den gönderilen bir salgın raporunu inceliyordu. Balıkesir'deki bir hapisanede görülen salgında, mahkûmların yakalandığı hastalığın hangisi olduğuna karar verilemediği yazıyordu. Dizanteri hastalarının büyük çoğunluğuna bağırsak iltihabı teşhisi konulmuştu. Açlık ve sefalete bağlı olarak gelişen bağırsak iltihabının belirtilerini ve dizanteriden farklarını biliyordu Celal Bey. Fakat yine de şüphelerini giderip emin olmak istiyordu.

Yüzbaşı Mahmut Bey'in odasına gitti. Bağırsak iltihabı ile ilgili çalışmaları Mahmut Bey yürütüyordu fakat iş gelmemişti bugün. Raporları dolabından aldı. Okumaya başladıktan birkaç satır sonra, o gece evinde açık pencereden sırtına sızan sinsi şüpheye yeniden tutuldu. Mahmut Bey'in el yazısıydı kendisini ürperten. Tutarsız "vav"lar, acemi "nun"lar, titrek "cim"ler kol geziyordu raporda.

Zihnine çöken vesveselerin ağırlığıyla uzun bir süre yerinde çakılı kaldı. Asabi dengesini yitirdiğini hissediyordu. Bölük pörçük görüntüler hücum ediyordu zihnine. Kalp rahatsızlığından hasta yattığı ve işe gidemediği haftalar boyunca Mahmut Bey'in her gün evine gelmesi, kendisini ziyaret etmesi bir şimşek gibi sarstı şuurunu. Bir şimşek parlaklığı ve densizliğiyle bilincinin karanlığını aydınlatıyordu. Sarhoş yıldırımların küfurbaz sağanaklar yağdırdığı

bir gecede yalınayak dışarıya fırlar gibi kalktı yerinden. Çalıştığı kısmın amirine çıktı. Yüzbaşı Mahmut Bey'in evine gitmesi gerektiğini, bir konuda bilgisine ihtiyacı olduğunu söyledi.

Evi buldu. Önünde durdu bir süre. Etrafta birilerinin olup olmadığına baktı. Sokak boştu.

Aldanıyordu. Sokakta iri yarı vesveseler, ağzı bozuk endişeler, beli kuşaklı kuşağı hançerli şüpheler kol geziyordu. Celal Bey'in yolunu kesip cebinden irade kırıntılarını çalıp götürüyorlardı.

Haseki'deydi ev. Denize inen yokuşlardan birindeydi. Tuzlu deniz sıcağı bir buhurdan gibi yükseliyor, sokakları sarıyordu. Sokakları sarabilmek için hanımeli kokusuyla yarışlıyordu. Bahçeli evlerin duvarlarını saran hanımeli esrarlı bir büyü gibi insanın aklını başından alıyordu, ruhundaki çalkantıyı dindirmeye yelteniyordu. Hanımeli kokuları yüzünden neredeyse öfkesini kaybedip sakinleşecekti.

Bir kahkaha sesi duyuluyordu derinden. Bir kadın kahkahası çiçekler açmış bir ağaç gibi şenlendiriyordu sokağı. Neşesini saklama gereği duymayan fütursuz kahkahalardı bunlar. Bir benzeri daha olmayan, başını geriye atarak dudaklarının cazibesinden damıttığı inci taneleriydi bunlar. Hülya Hanım'ın kahkahalarıydı. Aylardır kendi evinde duymadığı kahkahalardı bunlar.

İradesizce etrafındaki dünyaya baktı. Sokak sessiz, boş ve anlamsızdı. Yalan her tarafı sarmıştı. Denizin tuzlu buharı insanın dudaklarını yakıyordu. Hanımelinin şuh kokusu insanı ahmaklaştırıyordu. Güneş türlü hile ve desiseler oynadığı insana tepeden bakıyordu. Kaçacak bir yer yok, sığınacak bir saçak altı yoktu.

Sersemlemiş bir şuur ile işine döndü. İstifasını sundu.

Evine gitti. Birkaç parça eşyasını topladı. Mesleğinden, evinden ve İstanbul'daki yaşantısından vazgeçti. Erzurum'a gidip Üçüncü Ordu'ya katılacaktı. Kırk beş yaşında yaşamaya yeniden başlayacak, hatırasız ve geleceksiz kalacaktı. Çocukluğu, gençliği ve evliliği bu kapının ardında küflenip örümcek ağı bağlayacaktı. Bedeni cephedeyken ruhu hep bu sokakta, hep bir şeyler arar gibi, değerli bir şeyini kaybetmiş gibi dolaşıp duracaktı.

Kapıyı kapatıp çıktığı sırada bir ses yöneldi üzerine:

-Binbaşı hayırdır, cepheye mi?

Bir ihtiyardı soruyu soran. Yolunu kesince görebilmişti ancak. Çocukluk arkadaşlarından Fuat'ın babasıydı. Dalgın düşüncelerden kurtulmaya çalıştı.

-Evet, cepheye, Erzurum'a.

-Erzincan'dan geçersen Fuat'a da uğrar mısın? Uzun zamandır haber alamıyorum ondan. Şehit düştüyse de bileyim, diyerek kederli bir şekilde başını eğdi.

-Peki, uğrarım, dedi Celal Bey. Kırmak istemedi ihtiyar adamı.

Bir suyun üstünde yürür gibi

Teğmen Arif, Aslan Çavuş ve Ulukışla'dan beri yürümekte olan bitkin askerler Erzincan'a ulaştıklarında vakit ikindiydi. Menzil Müfettişliği tarafından üç günlük istirahat, iae ve muayeneleri için bir köy okulunda kalacakları bildirilmişti. Okul, ilçe merkezini gören bir tepedeydi. Tedrisata seferberlik nedeniyle ara verildiği söylenmişti askerlere. Metruk olduğunu düşünmüşlerdi bu yüzden okulun.

Yanılmışlardı. Muallime Nesrin Hanım terk etmemişti okulu. Okula bitişik barakasında, ıhlamur buharları altında başını kaldırıp *Yunus Divanı*'ndan, pencereden dışarıya bakmış ve tepeye doğru yürüyen askerleri görmüştü. En

önde bir zabıt vardı. İçine dolan hisler yüzünden kendisine kızmış ve utanmıştı bir yandan. Fakat bir başkalık vardı bu zabıtın üzerinde. Yunus şiirlerinden çıkıp gelmiş gibi bir hali vardı. Bir zabıttan ziyade bir derviş gibiydi yürüyüşü.

Başını örttü, dışarıya çıktı, karşıladı gelenleri.

Askerlerini geride beklettirdi Teğmen Arif. İçeriden çıkan kadın elinde bir kitap tutuyordu. Barakadan ıhlamur kokusu tütüyordu. Açıklama yapmak zorunda hissetti kendisini:

-Menzil Müfettişliği üç gün burada kalmamızı emretti.

-Hoş geldiniz. Ben bu okulun muallimesiyim. Adım Nesrin. Okulun içini yatakhaneye çevirmiştim zaten. Müfettişlik tebliğ etmişti geleceğinizi.

Kulaklarından bedenine bir hissin ve hazzın sirayet edebileceğini düşünemezdi hiç Teğmen Arif. Bedeninde gezinen bu sesin titreyişindeki ahengi, taşıdığı sevecenliği, kırılğanlığı ve sükûneti daha önce hiçbir seste duymamıştı. Hiçbir şey diyemedi. Bakakaldı bir süre, berrak bir suya öylece bakar gibi. Gözleri maviydi. Şüpheye düştü. Az önce duyduğu ses gözlerindeki bu renkten mi yükselmişti?

Başını eğdi, barakasına döndü Nesrin Hanım.

Ertesi sabah, kolera aşısı vurulmaya gitti askerleri. Başlarına Aslan Çavuş'u verdi. Kendisi gitmedi. Sabah güneşinin ilk ışıkları toprakta gezinirken dışarıya çıktı. Bir ağacın dibinde oturdu. Bütün çiçekleri kurutmamıştı henüz sonbahar. Sarı çiçekler direniyordu. Kopardı bir tanesini. Bir tane daha. Uzanıp üçüncüsünü kopardı. Dördüncüsü uzaktaydı. Ayağa kalktı. Küçük adımlar atarak tek tek topladı, avucunda biriktirdi sarı çiçekleri.

Bir kapı sesiyle toparlandı. Ne yaptığını ancak o zaman fark etti. Garipsedi üzerindeki iyimserliği. Nesrin Hanım

dışarıya çıkmıştı. Kendisine bakıyordu. Gülümsüyordu. Birkaç saat önce doğan şey kendisinin güneş olduğunu iddia etmişti. Hakiki ışıkları Nesrin Hanım saçıyordu etrafa. Sesinde ışık huzmeleri, bakışında bereketli bir sıcaklık vardı.

-Hayırlı sabahlar kumandanım. Askerlere erzak dağıtacağım fakat göremedim. Nereye gittiler?

Cevap vermedi önce Teğmen Arif. Birkaç adım attı. Duyduğu sesi sindirmek, özümsemek için zaman kazandırdı ruhuna. Yaklaştı:

-Kolera aşısı vurulmaya gittiler.

Teğmen kendisine yaklaştıkça yanakları pembeleşti Nesrin Hanım'ın. Başını eğip kiler olarak ayırdığı odaya girdi. Okulun önünde ağaç kütüğünden yapılmış uzun bir oturma vardı. Bir ucuna oturup Nesrin Hanım'ın dönüşünü bekledi Teğmen Arif. Bir suyun üstünde yürümeye çalışır gibi acemiydi her hareketi. Buna rağmen mavi adımlar atar gibi sarhoş, sakın bir hazzı sindirir gibi memnundu.

Birkaç dakika sonra elinde iki tane tabakla çıktı Nesrin Hanım. Ekmek ve peynir vardı içlerinde. Menzil müfettişliği tarafından istihkak olarak gönderilmişti. Oturacağın diğer ucuna ilişti, uzattı tabağı Teğmen'e.

-Siz neden gitmediniz aşı vurulmaya? Benim talebeleirim gibi korkuyor musunuz yoksa siz de aşıdan?

Nesrin Hanım'ın ekmeği koparan ellerine dalıp gitmişti Teğmen Arif. Bir kırıntının yere düşen sesiyle irkildi. Toparlandı. Elindeki çiçekleri iki tabağın ortasına bıraktı. Nesrin Hanım'ın sorduğu sorunun bătını cevabıydı sarı çiçekler. Zahiri cevabını ise diliyle söyledi:

-Balkan Harbi'nde koleraya yakalanmıştım zaten. Aşı vurulmama lüzum yok bu yüzden.

Sarı çiçeklerden birisini aldı eline Nesrin Hanım. Kış günü bir kuş yavrusunun üzerine titrer gibi hassasiyetle fisıldadı:

-Kışın nerde olursuz?

Yanıtını Teğmen Arif verdi:

-Kışın turab oluruz.

Başını kaldırıp sakınmadan, çekinmeden, utanmadan Teğmen Arif'in gözlerine baktı. Yunus şiirini bilen ve söyleyen bu adam tuhaf bir zincirle bağlamak üzereydi yüreğini. Ete kemiğe bürünmüş, Yunus diye görünmüştü gözüne sanki.

Askerlerin dışarıda hareketlenmesi üzerine pencereden dışarıya baktı Nesrin Hanım. Cuma vaktiydi. Aşıdan dönen askerleri ile birlikte Cuma namazı kılacaktı Teğmen Arif. Saf tutuyordu askerler. Teğmen Arif en öndeydi. Namazı kendisi kıldıracaktı. Yüzü ıslaktı. Kumral sakalları, kaşları ve burnundan abdest suları damlıyordu. Kolları dirseklerine kadar sıyrılmıştı. Büyük bir ciddiyet içindeydi. İlk aldığı tekbirden son oturuşta verdiği selama kadar her hareketini izledi Teğmen Arif'in. Eliften lamelife kadar ağzından çıkan her sese kulak kesilip dinledi. Namaz bittiğinde nihayet itiraf etmişti kendisine Nesrin Hanım. Yirmi yıldır beklediği aşk bir buçuk günde esir almıştı gönlünü. Âşık olmuştu.

Konuşmadan kavilleşmişlerdi üçüncü sabahta. Aynı saatlerde önce Teğmen Arif gelip oturdu ağaç kütüğünden yapılmış oturağa. Ardından Nesrin Hanım elinde iki kişilik ekmek ve peynir ile geldi.

Dakikalar geçti. Ilık bir esinti taradı yüzlerini. Nesrin Hanım'ın örtülerini kıpırdattı omuzlarından. İki de dokunmadı ekmek ve peynire. Kalkıp ağaçların yanına gitti Teğmen Arif. Bir tane sarı çiçek koparıp geldi. Nesrin Hanım'ın tabağının yanına bıraktı. İçini çekerek aldı çiçeği Nesrin Hanım. Henüz avutulmuş, uzun uzun ağlamış ço-

cuklar gibi bir daha çekti içini. Teğmen Arif'e baktı. Nesrin Hanım'ın gözleri şişmişti, ağlamış olduğunu anladı Teğmen. Bir gönüle girmiş olmanın vebalini hissetti bu anda, içi ezildi.

-Ne zaman çıkacaksınız yola?

Altında ezildiğini hissettiği vebalin ağırlığına rağmen sesindeki ahenk Nesrin Hanım'ın, kılcal damarlar gibi sarıyordu yeni baştan içini:

-Zeval vaktinden önce.

İkisi de aynı şeye dalgın dalgın baktılar bir süre. Rüzgâr sertleştikçe, yamaçtaki sarı çiçekleri ve üzerinde gezinen sabah güneşini titretiyordu. İçinden geçenleri saklamak istemiyordu Teğmen:

-Ölebilirim. Vasiyet edeceğim. Cenazemi dağlarda bırakmasınlar. Buraya gömsünler. Sakat kalabilirim. Sürünecek de olsa buraya döneceğim. Esir düşebilirim. Firar edeceğim. Buraya mutlaka geri döneceğim.

Derin bir nefes aldıktan sonra:

-Bekleyecek misin?

Ağlıyordu Nesrin Hanım. Gece boyu ağlamıştı zaten. Elinde tuttuğu, elinin rayihasının aksettiği kâğıdı uzattı. Bütün gece gözyaşı silmiş, gözyaşı sinmiş ellerinin yumuşaklığından çıkmıştı harfler. Teğmen Arif'e vermek için yazmıştı. Yunus'tan iki beyitti yazdığı:

İşbu söze Hak tanıktır bu can gövdeye konuktur
Bir gün ola çıka gide kafesten kuş uçmuş gibi

Bu dünyada bir nesneye yanar içim göynür özüm
Yiğit iken ölenlere gök ekini biçmiş gibi

Eylül 1914, Erzurum

Haftalar geçti. Güneş gülen yüzünü yavaş yavaş astı. Işıldamaktan vazgeçtiği sabahlar oldu. Kuşlar; hassas, alıngan, kırılğan kuşlar neşesini kaybetti. Yorgun kanatlarının son bir gayretiyle göç ettiler. Göğün toprakla birleştiği çizgiye doğru, ihtiyarların esef dolu bakışlarını da alıp götürerek pencere arkasındaki üzgün çocukları umursamadan uçup gittiler. Geriye serin bir tenhalık bıraktılar. Güneşin ve kuşların yüzüstü bıraktıkları sazlık suları ne bir sızı ne bir ah etmeden, şikâyetsiz bir sükûtle azaldı. Nereye kaybolduğu anlaşılamadan çekilip gitti. Geride insanlara büyük bir ihsan halinde, yakalanması kolay binlerce balık, yüz binlerce kuş yumurtası bıraktı. Geriye sararmaya başlayan saz kamışları, dökülen yapraklar ve bir güz başlangıcı bıraktı. İnsanı uyaran, aklını başına almasını emreden sert rüzgârlar esti. Sarı bir renge büründü ortalık. Sobaların dumanı ikindi vakitlerinde, yapraksız kalan ağaçların aralarından yükseldi, göğü perdeleyip hüznünlü buğulara boğdu bahçeleri.

Gölgesiz bir kasvet çöktü her yere. Pencere arkalarına, akşam ezanlarında duvar diplerine, rüzgâr uğultularına ve çocuk korkularına.

Bulutlar geldi. Güneşin itibarı iki paralık oldu. Toprakta, evlerde ve insanların gönlünde güneşin adı anılmaz oldu. Son kalan kuşları da bulutlar kovdu. Kapıları ve pencereleri kapattırdı gri bulutlar.

Yıldız'ın babası Halil orta boylu, sakalına yeni yeni aklar

düşmeye başlamış, sakın bir adamdı. Köyün erkeklerinin pek çoğunun aksine sabırlı ve bu sabırla kendisini herkese sevdirmiş bir adamdı. Konuşması, yürüyüşü, çalışması, gülüşü, ibadeti ve hatta çok nadir görülen öfkesi dahi bir-biriyle ahenk içinde olan bir adamdı. Bu ahenk, çok kısa sürmüş olsa da aldığı medrese eğitiminden geliyordu. Çocukluğunun bitmeye başladığı yıllarda ağabeyi Ömer ile birlikte Memişoğlu Medresesi'ne götürüp emanet etmişti babası. "İki oğlum var, birisi burada kalacak, ilim tahsil edecek. Diğerini köye geri götüreceğim. Bir ay sonra geri geleceğim. Hangisinin burada kalacağına siz karar verin," demişti köye geri dönmeye önce medresenin hocalarına. Bir ayın sonunda belagati, kavrayışı ve hafızasıyla Ömer'in medresede kalmasına karar verilmişti. Bu bir ay içinde öğrendiği bilgiler, örnek aldığı hocalar, âlimler ve bunlardaki başkalık Halil'in ruhunu şekillendirmişti. Çalışkan, merhametli ve sabırlı bir genç olarak dönmüştü köyüne. Köydeki herkesin, ismiyle müsemma, sevgisini kazanmıştı bu erdemleri sayesinde.

Köyde hiç kimse değirmende günlerce sıra beklemeyi sevmiyordu. Çaykara'daki değirmenlere köydeki komşularının da buğdaylarını getirip onların yerine de günlerce sabırla bekliyordu. Değirmende sıra beklerken, çuvalların üstünde açıkta gecelerken uzun uzun yıldızları seyre daldardı. Köydeki erkeklerin pek çoğunun aksine kız evlat sahibi olmak isterdi. Değirmende gecelediği zamanlarda kendi kendine söz vermişti, bir gün kızı olursa ismini "Yıldız" koyacaktı.

Değirmende gecelediği zamanlardan birinde Trabzon'daki ticaret kervanlarıyla birlikte şehre gelmiş olan bir ecnebi denizciye un hediye etmiş, denizci de karşılığında Halil'e düğüm atarak saz kamışından sepet örmeyi öğretmişti.

En ince ve esnek saz kamışı cillerini arayıp buluyordu

sazlıkta. Dizlerine kadar balçığa girerek saatlerce arıyordu.

Sazlıktan kuş yumurtası toplayıp şehirde satanlar sepet, canlı kuş satanlar ise kafes alıyorlardı Halil'den. Bir meslek haline getirdiği sepetçilik sayesinde evlenip yuva kurabilmişti.

Yıldız, pencere önündeki divandaydı. Güneş ışığı düşüyordu önüne. Sağ elini yanağına yaslamış, sol eliyle güneş ışığından gölgeler düşürüyordu divana. Bakışları dalgın, nefesleri derindi. Uyuyor gibiydi. Ayşe yerde oturmuş aşık kemikleriyle oynuyordu. Belirsiz bir türkü mırıldanıyordu. İçeride anneleri Zehra, sobanın başında ıhlamurun kaynamasını bekliyordu. Göz ucuyla Yıldız'a bakıyordu. Ebulkasım'ı düşündüğünü biliyordu. Yıldız'ın kabahati yoktu. İçeriye saran ıhlamur kokusu insanı düşüncelere sürüklüyordu.

Dışarıda odun kırıyordu Halil. Zehra dumanı tüten ıhlamuru dışarıya götürüp kocasının yanındaki kütüğün üstüne koydu.

-Dinlen biraz, ıhlamur iç.

Yorulmuş soluklarla ıhlamuru alıp kütüğün üstüne oturdu Halil. Gökyüzüne bakıp gözlerini kısıtı.

-Bulutlar geliyor, hava kapanıyor, dedi.

Halil'in kırdığı odunları odunluğa taşıdı Zehra. Ardından meyve kurularını toplamak için evin damına çıkmak üzereyken Kürkçü Osman'ın sesi duyuldu dışarıdan:

-Halil! Kalk hazırlan! Muhtar her yere haber salmış, herkes toplansın demiş!

-Hayırdır inşallah, dedi endişeyle Zehra. Acele acele içeriye girdi. Halil'in ceketini, başlığını ve çizmelerini getirdi.

Güneşin batmaya yüz tuttuğu, renklerin solduğu vakitte geri döndüler.

Yıldız daldığı hayallerden uyandı. Zehra, Yıldız'a seslendi:

-Koş kahve pişir!

Yaşmağını örterek sobanın yanında duran iskemleleri bahçeye çıkardı Zehra. İncir ağacının altında oturdular. Bir süre konuşmadılar. Yıldız kahveleri getirince tütün sarıp içtiler. Düşünceli halleri, içeriye girip kendilerini gizli gizli izleyen Zehra'nın gözünden kaçmamıştı. Kahvenin ilk yudumuyla birlikte bir şeyler konuşmaya başladılar fakat Zehra duyamıyordu. Tütünü yer gibi içiyorlardı. Kürkçü Osman ara ara başını kaşıyordu. Konuşulanları duyamadığı için içeride oyun oynayan Ayşe'ye kızdı, sessiz olmasını istedi.

Arşa çıkan tütünleri tükendikten sonra Ebulkasım'ın babası Kürkçü Osman, her zaman olduğu gibi içeriye doğru bağırdı:

-Yıldız kızım, ellerine sağlık, kahven güzel olmuş!

Kasketini düşüncelerle dolu kafasına geçirdikten sonra ağır ağır kalktı. Namaz vakti gelmişti. Hava usul usul karmaya başladı.

Kürkçü Osman gittikten sonra Zehra aceleyle gidip oturdu kocasının yanına.

-Neden çağırılmış muhtar sizi?

-Seferberlik çalışmaları hızlanmış. Memleketin her yerinden askerler toplanmış. Erzurum'a yaklaşan kabileler var. Cephelere sevk edilmeden önce askerlerin bir kısmının köylere yerleştirilmesine karar vermiş devlet. Birkaç güne kalmaz bizim köye de ulaşacaklar. Askerlerimizden birkaç tanesi de bizim evde kalacak. Daha önemlisi, Tekalif-i Harbiye diye bir kanun çıkmış. Ordunun ihtiyaçları halktan toplanacaktı. İhtiyaç fazlası malların hepsine el konulacaktı. Senet karşılığı alınıp bedeli savaştan sonra ödenecekti. Erzak, giyecek, at, kağı, koyun ne varsa hepsinin fazlası alınacaktı.

Ertesi gün öğle namazından dönüşte Halil'in yanına tekrar geldi Kürkçü Osman. İki tütün sardı Osman. Dumanların arasında kıpırdamadan iki dertli heykel gibi duruyorlardı. Muhtarın yardım toplanacağı haberini verdiği andan beri sessizdi köydeki herkes. Neler olabileceğine dair şüphelerle doluydu herkesin aklı. Osman'ın aklının bir yanı oğlu Ebulkasım'da, diğer yanı yaklaşan kışı nasıl atlatacaklarındaydı. Muhtar haberi verir vermez teslim edeceği erzak fazlasını hemen hazırlamıştı. Ebulkasım'a da bir lokmasınının gidebileceğini düşünerek elinde avucunda ne varsa hazırlamıştı. Kendilerine biraz un ve biraz bulgurdan başka bir şey kalmamıştı kışlık olarak.

Son tütün dumanını da üfledikten sonra sordu:

-Topal Ahmet Ağa'yı hatırlar mısın?

-Elbette.

-Doksan Üç Harbi gazisiydi. Harpte topal kalmıştı. Hep anlatırdı o günleri.

-Ağlayarak anlatırdı, dedi Halil başını sallayarak.

-Harpten önce şehirdeki zahire ambarlarının dolu olduğunu, yiyecek sıkıntısı çekmedikleri halde harbi kaybettiklerini anlatırdı. Fakat şimdi yiyecek sıkıntısı da var. Bu harbin akıbeti hiç iyi görünmüyor.

-Hem elimizdekileri vereceğiz, hem de gelen askerleri ağırlayacağız. Allah yardımcımız olsun.

Eliyle evin arkasını gösterdi:

-Kızların girip çıkması için arka odaya da bir kapı açacağım. Askerler geldikten sonra şart olacak.

Dışarıdan muhtarın sesi, at kişnemeleri ve kağnı gıcırtılarına karışmış olarak duyuldu.

-Osman! Halil!

Dışarıya çıktıklarında muhtarın yanında birkaç asker,

vilayetten, belediyeden ve maliyeden memurları gördüler. Tekalif-i Harbiye müfrezesi idi gelenler.

At arabalarının ve kağnıların kasaları erzaklar ve eşyalarla doluydu. Koyunlar, atlar, eşekler, öküzler duruyordu arkalarında. Muhtarın yüzü buruşuk, sesi kötüydü.

-Selamun aleyküm. Hükümet yetkilileri geldiler. İhtiyaç fazlası malları alacaklar.

Köylülerinin elindeki malların alınmasına sözcü olmak vicdan azabı veriyordu muhtara. Kürkçü Osman kapıdan çıkarken;

-Askerlerden birisi benimle gelsin, dedi.

Kilerdeki meyve kuruları, ekmekler, unlar, bulgurlar, buğdaylar, erişteler, tarhanalar, kavurmalar, sandıklardaki örtüler, ceketler, harp paketi olarak kullanılmak üzere tül-bentler, ahırlardaki hayvanlar çıkarıldı. Senet karşılığı teslim alıp gitti memurlar.

Evlerin içinde yarı aralık perdelerin ardından bakıyordu kadınlar. Yıldız askerlerin arasında Ebulkasım'ı da görebilme umuduyla dün geceden beri bu anı bekliyordu. Fakat yine beyhudeydi bekleyişi. Yoktu Ebulkasım.

Askerler bir ikindi vaktinde büyüyen bir kararlı halinde köye ulaştıklarında sazlığın suları kurumuş, kuşlar ortalıktan çekilmişti. Adımları güçsüz, yüzleri kurumuştü. Köyün erkekleri evlerinden çıkarak yolda karşıladılar askerleri. Başlarında Teğmen Arif ve Aslan Çavuş vardı. Teğmen askerleri köye yerleştirip kalanları alarak yola devam edecekti.

-Her ev on tane asker alacak, dedi.

Muhtar askerleri onar onar sayıp köyün erkeklerine emanet edip ayırdı.

Zehra, kızları Yıldız ve Ayşe ile birlikte askerlerin geli-

şini perde gerisinden gizli gizli izlemişti. Bahçe kapısından girdiklerini görünce kızlarını arka bahçeye gönderdi:

-Koşun, yemekleri getirin!

Yaşmağını ve ehramını örttü. Kızların getirdiği yemekleri yerde serili olarak hazır bekleyen sofraya koydu. Yetmeyeceğini düşünüp bir sofraya daha açtı.

Askerler bahçe kapısından girince hüznü gözlerle baktılar etrafa. Hepsinin aklına kendi evleri gelmişti. Ay-ların yorgunluğunu bahçedeki ağaçların hışırtısı ortaya çıkarmıştı sanki. Halil kapıyı açıp içeriye buyur ettiğinde bir evin, bir yuvanın özlemi sarmıştı askerleri. Ayrı kaldıkları güzelliğin farkına ise, yerdeki sofrayı görünce vardılar. Davetkâr bir et kokusu, sıcak bir bulgur pilavı, bir kadın elinin itinasından lezzetler taşıyan çorba ve içine serin rüzgârlar katılmış ayran. Ayaklarından omuzlarına kadar yayılmış olan yorgunluğun ve üzerlerindeki bakımsızlığın bu aile güzelliği içinde eğreti durduğunu hissetmişlerdi.

Diken üstünde ürkek ve yorgun gözlerle bekleyen askerleri sofraya davet etti Halil.

-Hadi buyurun, afiyet olsun. Önce karnımızı doyuralım, sonra tanışırız.

Ulukışla'dan beri çektikleri açlık sofradaki bu yemekle-ri cennet nimetleri gibi gösteriyor olsa da askerler yemeğe başlamak için Çavuş'u beklediler. Diğerleri gibi zayıflamış, kararmış ve yorulmuş olsa da çavuşun kararlı bir bakışı, öfkesinden korkmayı tavsiye eden çene kemikleri ve sert kelimeler konuşacağını vaat eden keskin dudakları vardı. Besmele çekerek yemeğe başlayınca diğerleri de başladı.

Yemekten sonra kahve pişirildi askerler için. Halil ilk yudum kahveden sonra sordu:

-Ne kadar zamandır yoldasınız?

-İki aydır yoldayız, Ulukışla'dan beri yürüyoruz, diye yanıtladı Çavuş. Ardından sordu:

-Ağam ismini bağışlar mısınız?

-Halil benim adım. Recep oğlu Halil.

-Benim adım da Aslan, dedi Çavuş.

Yanında oturan askeri gösterdi:

-Bu kardeşim Hüseyin.

Sonra sırayla tanıttı arkadaşlarını. Terzi İsmail, Sivaslı Nuri, Yozgatlı Recep, Hafız Nihat, Sarı Ali, Hasan, Kemal, Davulcu Bekir. Köşede oturan ve üzerinde asker kıyafeti olmayan Yozgatlı Recep dikkatini çekmişti Halil'in:

-Evladım, sana vermediler mi asker elbisesi?

-Bana elbise yetişmedi ağam. Evimden askerlik şubesi-ne nasıl gittiysem, buraya da böyle geldim.

Devletin çaresizliği ve halkın fakirliği ete kemiğe bürünmüş, asker olarak görünmüştü. Askerlerin yüzlerindeki yorgunluk, kıyafetlerindeki yetersizlik Halil Ağa'yı üzümüştü. Memleketteki eski zenginliğin ve refahın, askerdeki eski coşkunun ve heybetin artık kalmadığını herkes gibi Halil Ağa da biliyordu. Fakat bu çözülüşü ve geri çekilişi karşısında görüp hissedince daha çok üzüldü.

Halil sohbeti ilerletmedi. Askerlerin uyumak istediğini, başlarını duvara dayamalarından anlamıştı. Aslan Çavuş'a:

-Çavuş sen askerlerinle dışarıda biraz bekle, yataklarınız hazırlansın.

Dışarıda ciğerleri serin sonbahar havasıyla dolan askerler birkaç dakika sonra geri geldiler. Temiz örtüler serilmiş döşeklere bıraktılar yorgun bedenlerini. Bugün onlar için seferberliğin elinden kurtarılmış, bir köşede gizlice yaşamış güzel bir gündü.

Aslan Çavuş kararlı ve azimli bir genç adamdı. Ölçüye ve hakka riayet etmesi sayesinde askerlerinin üzerinde saygı uyandırmıştı. Misafir olacakları hane halkına rahatsızlık vermemelerini askerlerine henüz en baştan hatırlatmıştı.

Güneş doğmadan uyanmış, askerlerini uyandırmış,

kendileri için serilen yer yataklarını toplatmış ve bir köşeye istifletmişti.

Sabah çorbalarını içerken Aslan Çavuş:

-Halil Ağa'm, senden ve hane halkından Allah razı olsun. Biz sabahları evden çıkıp köy meydanında bekleyeceğiz. Sen akşama kadar hangi işin gücün varsa rahatça gör. Akşam ezanıyla birlikte eve gireriz. Hane halkına da rahat-sızlık vermemiş oluruz.

Aslan Çavuş ve askerleri söylediklerini yerine getirdiler. Diğer evlerdeki askerler de aynı şeyi yaptılar. Akşam ezanı gölgesiz bir hüznle okunurken geri döndüler. Sonraki günler her akşam vaktinde pencereden askerlerin gelişini bekler oldu köyün bütün çocukları. Çocuklar için akşam ezanı büyük bir hayal dünyasının kapılarını aralıyordu. Göğün kızılılaşıp yangınlarla tutuştuğu, dağların heybetini yitirip ufaldığı bir vakitte askerlerin dönüşünü izlemek benzersiz bir rüya idi. Çocuklara göre hepsi birer dev olan askerler sabahları savaşa gitmek için evlerden çıkıyor, bütün gün yabancı topraklarda savaşıyor, ülkeler kazanıyor, akşam olunca da geri dönüyorlardı. Pencereilerin ardında bekleyen iri gözlü çocuklar için askerlerin ezanla birlikte görünüşleri, yürüyüşleri, susuşları gece boyu rüyalarını süslemeye yetecek kadar büyüleyici idi.

Akşamlar cepheye çağırılmayı bekleyerek ve anlatarak geçti. Hepsi kendinden bir şeyler anlattı. Memleketlerini, kasabalarını, köylerini, tarlalarını, başakları ve buğdayları, sonbaharları ve harman vakitlerini, değirmenleri, yayla yollarını ve yamaçları, bereketli toprakları ve tohumlara ilk suyun nasıl verileceğini, ilk rüzgârların, ilk yağmur bulutlarının nereden geldiğini ve kışın sert geçeceğini belirtirlerini, insanları, kahvehaneleri, ilk içtikleri tütünleri, eski

savaş anılarını, erkekleri savaşa gidip de dönmeyen haneleri, erkekleri savaşa gidince ekilip biçilemeyen tarlaları, kuruyan, taş kesilen ketum toprakları, kuraklığı, insanları, zenginleri ve yoksulları, kızları güzel olan köyleri, köyleri zengin olan ulaşılamaz kızları, kilimleri, mendilleri ve yazmaları, yaz gecelerini, yıldızları, dut ağaçlarını, kadınların pekmezi nasıl kaydattığını, hangi meyvelerden pekmez yapıldığını, yemekleri, şerbetleri ve oruçları, kurban bayramlarını ve köy meydanlarını anlattılar.

Her akşam kurulan bu meclis, seferberlikten ve savaştan sonra eve dönünce yapılacaklar anlatıldıktan sonra susar, sessizliği bir ninni, dışarıda esen rüzgârı bir anne sesi gibi dinleyerek uykuya dalardı.

Günler geçmişti.

Yağmur yağıyordu dışarıda.

İç odada hayat karanlıkta sürüyordu. Zehra ellerinde son kalan gaz da bitmesin diye yakmamıştı gaz lambasını. Dokuz yaşındaki Ayşe annesine sarılmış uyumaya çalışıyordu. Yıldız ise sırtını duvara dayamış, yağmurun sesini dinliyordu. İçindeki sesleri yağmurun yanıtlamasını istiyordu. Ebulkasım şimdi neredeydi, ne haldeydi, yağmurun altında mıydı, geri dönecek miydi? İçini çekti. Zorladı kendisini ağlamamak için. Fakat iç odada hayat karanlıkta sürüyordu. Yağmurdan cesaret aldı. Gözlerini azat etti. Gözyaşları süzüldü yanaklarına. Eliyle sildi yanaklarını. Bir küçücük hayal belirdi. Kaybolmasını, kaçıp gitmesini istemiyor gibi, tutmaya, yakalamaya çalışır gibi başını eğdi. Fakat beyhudeydi, iç odada hayat karanlıkta sürüyordu. Soğuktü. Ayşe'nin sesinden ürktü, dağılıp kaçtı gözlerinin önünde beliren hayal.

-Anne üşüdüm, demişti mırıldanarak Ayşe.

Zehra yerinden kalkarak Ayşe ile birlikte kapıya biraz daha yaklaştı. Askerlerin oturduğu sobalı odanın kapısı altından sızması muhtemel sıcaklık ile kızını ısıtmaya çalıştı.

-Uyumaya çalış.

Açlıktan ve soğuktan uyuyamıyordu Ayşe. Askerlerden arta kalan yemekleri yiyordu Zehra ile kızları. Üçü de zayıflamıştı.

Ayak sesleri duyuldu. Kapı açıldı. İçeriye ışık ve sıcaklık ile birlikte Halil girdi. Halil içeriye girince toparlandılar. Abdest almıştı. Zehra hızla yerinden kalkıp havlu verdi. Ellerini ve yüzünü kurularken seccadesini serdi yere.

Halil namaz kılarken hepsi onu izliyordu. Kıyamdaki duruşuyla yağmurdan, soğuktan ve geceden kaçıp sığınabilecekleri bir çatının altına sığınmış gibi sakinleşmişlerdi. İçlerine apaçık bir güven duygusu dolmuştu.

Ayşe ve Yıldız uyuduktan sonra Halil'in yanına oturdu Zehra. Pencerenin dibindeydi. Ay ışığının altındaydı. Başını omzuna yasladı. Birkaç dakikalık sessizliği kendisine ve özlemine ayırdıktan sonra fısıldayarak sordu:

-Bir haftalık bulgur kaldı. Ne yapacağız böyle giderse?

Elini tuttu Halil Zehra'nın:

-Sabredeceğiz. Elbet bir çaresi bulunur.

Kocasının fısıldayan sesi dahi yatıştırmıştı Zehra'yı.

Evlendiği günden beri Halil'in sabrı Zehra'ya hep güven vermişti. Her şeyi ikinci defa yaşıyormuş gibi emin ve her şeyden lezzet alıyormuş gibi sakin tavırları Zehra'yı kendine çekiyordu. Bazı geceler kocasından sonra uykuya dalar, uykudaki soluk alıp verişlerini dinlerdi. Bazı günler söylemediği halde kocasına kahve pişirir, kahve içişini izlerdi.

Başını kaldırıp ay ışığı altındaki yüzüne baktı Halil'in. Sakalındaki aklar çoğalmıştı.

Göz göze geldiler.

Karanlıkta dahi güzeldi Zehra.

Sonraki günlerde sohbetler azaldı. Harp unutuldu. Askerlik unutuldu. Döndükten sonra yapılacak şeyler unutuldu. Sadece bitler ve bitlerin verdiği zararlar işgal etti köydeki bütün evleri.

Ulukışla'dan Erzurum'a kadar yürürken köy odalarında, ahırlarda, hanlarda geceleyen, açıkta, ağaç diplerinde, yol kenarlarında, pis, hastalıklı, su yüzü görmemiş yerlerde konaklayan askerlerin bedenleri kendi düşmanını da yanlarında taşımıştı. Elbiselerin kıvrımlarında, çarıkların içinde, saçların arasında, kilimlerin altında, avret yerlerinde saklanan bit yumurtaları beslenmiş, büyümüş ve ortaya çıkmışlardı. Askerler bitlenmiş olduklarını bilseler de çaresizdiler. Solgun gözleri uykuya dalarken bedenlerinde son hissettikleri şey ince bir kaşıntı olmuştu.

Buldukları her boşluktan dışarıya çıkan bitler kalleş, sinsi ve sarhoş ısırıklarla askerlerin kanını emdiler. Bir yandan da tifüs mikrobu taşıyan dışkısını askerin tenine bıraktılar. Bit ısırıklarıyla kaşınan asker tifüs mikrobu ısırıklardan içeriye, bedenine soktu.

Bitlerin verdiği zarar baş, bacak ve sırt ağrılarıyla, müthiş yorgunluklarla kalmadı. Deriyi yırtarcasına, kanatırcasına kaşınmayla, kaşınan yerlere demir çubuklarla vurma, kendinden tikslenmeyle, en sonunda günahkâr olmayı göze alarak doğduğuna lanet etmeyle de kalmadı. Gecelerin uykusuz, yüksek hararetle baygın, hafakanlarla, sayıklamalarla, kâbuslarla, mide bulantılarıyla iki büklüm, kusarak, öğürerek ve gece karanlığının en dibinde ruhsal dengeyi kaybederek geçmesiyle de kalmadı. Güneş ışığından korkmayla, yemek yiyememe, konuşamama ile de kalmadı. En sonunda ahali evlerini terk edip gitmeye başladı.

Teğmen Arif çare sormak için kendisine gelen birkaç köy muhtarını da yanına alıp Erzurum'a gitti. Hem askeri hastanedeki ordu baştabibine hem de Vilayet Konağı'ndaki Kolordu Kumandanlığına tifüs ile ilgili rapor yazıp verdi. Baştabip, Teğmen Arif ve muhtarları yanına çağırıp hastalıkla ilgili bildiklerini anlattı.

Akşam ezanı okunurken dönmüştü muhtar Erzurum'dan. Doğruca köy kahvesine gitti. Kahvede kimse yoktu. Işık yanmıyordu. Tabureler kimsesiz, masalar gölgesizdi. Kara bir boşlukta asılı kalmış gibiydi her şey. Kahveci Asım da camideydi. Loş akşam karanlığında geçip bir köşeye oturdu. Ay ışığı vuruyordu oturduğu yere. Tütün sarıp içti. Tütün dumanı ay ışığının sızdığı dar pencereden geçerken şekilden şekle giriyor, vaziyetin vahametini resmediyordu sanki.

Camiden çıkanlar kahveye yöneldi. Muhtarın Erzurum'dan dönünce buraya geleceğini biliyorlardı. Önce kahveci Asım girdi içeriye. Selam verip gaz lambasını yaktı. Kahvenin içine bulanık ve hüzünlü bir ışık doldu. İnsanlar birer gölge gibi girdiler içeriye. Loş ışık altında neredeyse yüzlerinin tamamı gölgede kalıyordu. Kaş, burun ve çene kıvrımından ibaretti hepsi. Selam veren sesler, soluk alıp verişler, kahveye girerken taş dizili zemine ayak vuruşlar birer belirsiz varlık gibi doluşuyordu kulaklara.

Her oturan bir ayine katılır gibi önce selam verip sonra tütün sardı. Her gölgeli yüzden bir duman tütmeye, her dumanın ardındaki insan git gide silikleşmeye, giderek uzaklaşmaya başladı. Kahveci Asım'ın masalara bıraktığı ıhlamurun kokusu içeriyi saran işgalci tütün dumanı ile baş edemeyecek kadar naifti. Fakat yine de bir yudum içti ıhlamurundan muhtar. Aslan Çavuş ile Halil de içeriye girip oturduktan sonra anlattı.

-Sağ olsun Baştabip her şeyi anlattı. Başımıza gelen salgının tifüs, yani lekeli humma olduğunu söyledi. Bu hastalığa bir kere yakalandıktan sonra yapılabilecek çok fazla bir şey yokmuş. Tifüsü bitlerin bulaştırdığını ve bitlerden kurtulmadıktan sonra tifüsün önünü alamayacağımızı söyledi. Bu hastalığın sonunda haftalarca baygın yattıktan sonra ölüm görülmüştü. Ölmeden kurtulsa bile aylarca ayağa kalkacak dermanı bulamazmış kişi. Eğer bu hastalıktan ölüm gerçekleşirse naaşın üzerine kireç dökülerek defnedilmesi gerektiğini söyledi Baştabip. Fakat illa ki ne yapın edin bitlerden kurtulun, dedi.

Halil ile Aslan Çavuş eve döndüklerinde vakit yatsıyı geçmişti. Evdeki askerler alabora olmuş bir geminin enkazı gibiydiler. Her biri bir başka köşede, bir başka şekildeydiler. Soba yanmıyordu. Hastalığa yakalanmış olan askerlerin hararetlerini arttırmamasın diye soba yakılmamıştı. Ev soğuktu. Aslan Çavuş kardeşi Hüseyin'in yanındaki boş yere çöktü. Halil iç odaya geçti. Karısı ve kızları soğukta birbirlerine sokulmuş ısınmaya çalışıyorlardı. Halil içeri girince gözlerini açtı Zehra.

Zehra'nın bakışları kendisinden bir çare beklediğini karanlıkta dahi anlatabiliyordu. Yanına oturdu Zehra'nın.

-Baştabip muhtara bitlerden kurtulmadıkça hastalığa engel olamazsınız, demiş. Lekeli humma salgınıymış bu. Yarın su ısıtalım, arka bahçede askerler yıkansın. Biz de ön bahçede çamaşırlarını kaynatalım.

Başını salladı usulca Zehra, sonra da ekledi:

- Hastalık bulaşır diye korkudan su bile içemiyor kızlar.

